

A boldogság puha fülei

Abu Ali Ahmed ibn Mohammed (ibn) Miszkavaiki: A boldogságról

Ha némi naivitás szorul az emberbe (márpedig szorul), akkor e könyvből szeretné megtudni, hogy mi a boldogság, hogyan lehet azt lábujjhegyen megközelíteni, bekeríteni és kebelbe rejteni. Aztán mikor az Olvasó végigvezeti szemét a sorokon, ezen a néhány soron, meglepődve és kicsike kárörömmel permetezve veszi észre, hogy a csoda, a csoda az elmaradt, feje épp oly bizarrul üres, mint a két font súlyú töltött dagadó. Es ar-ra gondol: Ó erkölcsi találat. Ahogy írónk is bevezet: előbb szálfa kemény erkölcs, majd kis logika (betyáros szillogizmus), aztán jöhet a természettudomány (a karcú matéria), végül a királynő koronaékszere, a metafizika. Ehhez Arisztotelést ajánlja vezetőül, ő ül a vezető ülésben. A körséta-hoz, hol közben a boldogság szárnyai csapkodnak, kis kópé, mindössze 10-20 évre van szükség. *Come on baby!* Ne vegyél a szivedre, szédülök olyan magasan, különben is a mélykivágásos van rajtad. Ez erkölcssten. Az erkölcs az abszolút, valahol. Jó és/vagy Rossz. A kategóriák számtalan halmaza és a bölcsesség; bölcsen nézni félre. A sarkítélet: minden véges. No? Ezen áll és/vagy bukik. Most Miszkavaiki úr, ha itt lenne, biztosan akkora fülest keverne, hogy látnék vagy őt Mohammedet. Vagy megkérné Allahot, hogy vigyen el az ördög. Ne keverd, ne keverd! A boldogság az szellemi eredetű, akár a szellemvasút. Tehát ha nővel (férfival vagy mindkettővel) vagy, az véges boldogság.

Mészöly Miklós művészete a magyar próza hatvanas évektől kezdődő megújulásának reprezentatív bizonyítéka. Az *atléta halála*, a *Saulus*, és a *Film* című regények vonulata jellemzi e megújulás első, hetvenes évekig tartó szakaszát: a történet fokozatosan fölszámolódik, megfoghatatlanná lesz, állapottá válik. E folyamat végső pontja és szintézise a *Film*, melyben a téma maga a narráció, a módszer a redukció, a gondolkodásmód pedig nominalisztikus. Ez a regény a történet olyan mértékű megszüntetése, ahonnan már nincs továbblépés, ezért ez a végső pont egyben fordulópont is, mely átvezet a megújulás második szakaszába. Mészöly újabb novellisztikája e fázist képviseli, a *hagyományokhoz való visszatérés* jegyében: ismét a történet kerül a középpontba, a narráció másodlagossá válik. E folyamatot reprezentálják a *Film* után megjelent művek: a *Szárnyas lovak* című novelláskötet (1979.), a *Megbocsátás* című kisregény (1984.) és a *Merre a csillag jár* (1985.) novellái.

A kötet több mint tíz év (1973-84.) novellatermeséből válogat, mégsem lesz eklektikus. Életre kel a szülőföld: Szekszárd és a környező táj, az emlékezés földézi az életrajzi múltat: a gyermekkort, s földézi a történelmi múltat: a régi — római, tatár, török, kuruc — koroktól a világháborúig. Életrajzi és történelmi összefonódik: kivégzésekből, bűndosásokból, megaláztatásokból, meghurcolt, megtört emberi sorsokból áll össze. A halál, a megváltás mítosza, egyfajta Isten-élmény állandóan jelen van a novellákban. Az elmúlás, ami után a természetben él tovább az ember, ártatlanul vagy bünyösen elszünetelt halál, a nemléttel való szembenézés,

A társ

Különbön jól vagyok (kezében

törre alakított teniszütő),

egész

jól vagyok (a háló

mögött magához vonja Hamupipóké,

a dohányvágót),

vagyok,

szabad

mint a madár (elektronikus rovar

figyeli idegrendszerét.

Nyugat-Berlinből),

+++

Nem az a lényeg — válaszol Elias Bunerotti, miután a Lufthansa gép a magasba emelkedett, hogy Ön és En (En és Ön) megértjük egymást, hanem az, hogy Önön kívül nincs más ember, kivel ilyen jól el tudnék teniszezni, ebben a hamutartóvá zsugorított városban

Jelentések a könyörtelen cukrászdából

6. hősök a hideg konyhában végre megjötték /fényes bonckéseikkel meneteltek a folyosón

most itt vannak arcuk vörösen izzó grillüstő /végre

megérkeztek ti jó 60-asok (nagyot lélegzett a tavasz) felnyitottatok az úttörők kék szemét és sinre löktétek a demokratikus öshüllőket belöktétek ezt az évtizedet hogy a (vegyi) folyamat elinduljon (1984)

Laci bácsi, a sebezhetetlen

Most pedig föl vesszük felvállra az egész világ káprázatát. Lám, lám, felváll az élet! Mondta Laci bácsi a depó bejárata előtt, aki pedig nemigen ismerte a tréfát effajta súlyos ügyekben. Nem is esoda, hisz báromi széles vállain akár két ökröt is elcepelet egyszerre. Izmainak híre túltett a legmerészebb vállalkozások híren is. Ennek ellenére Laci bácsit igen szerény természetű adotta meg a Teremtő. Mindig csak annyit mutatott magából, amennyit kívántos volt a kirakatba tenni.

Mi teccik az elvtársaknak, állított meg két flottul öltözött alkalmi munkást, akik egy pajszerással fessegettek a depó előtti kuka tetejét. Lánc vagy csavar. Füttentyette az egyik, eunukból szakadt hangján, a hangadó. Sem ez, sem az, válaszolta Laci bácsi. Mért, nem inkább pénz vagy élet? Ekkor Laci bácsi összehúzta izmos szemöldökét, s egy távoli felhőre mutatott. Az-

angyalát — vakkantott a hangadó, s akkorát nyelt, mintha húsz ezüst taller csörögne alá zabolátlan garatján — mekkora uja van! Laci bácsi elmosolyodott. Farzsebe tájékaról egy subert emelt elő, a hátától zselés sötétbe borult időtlen mélyégből. Rákattintotta mutatójára, s az elvtársak felé bökte a mérce metrikus oldalát. SZEME MINDVEGIG A FELHŐ BÖGYERE TAPADVA NYUGODOTT.

Harmincnyolchat, motyogta a két ET, cukros felelmüket feloldva némi ecetes csodálatban. Szóval? Mondta Laci bácsi, s szemével még erősebben nézte a felhőt. Ja, igen, igen, eső lesz, mondta az egyik Vi-har, kontrázott a másik. Mert ti épp ezért jöttünk, vagyis azért, hogy kérjünk egy esernyőt. Azt lehet, elvtársaim, azt lehet, mondta Laci bácsi, és fölējük emelte lojalitásáról ismert, több keszkenő széles, montör tenyerét.

Irodalmi pályázat

Lapunk és a bölcsészkaron megjelenő Harmadkor a Szegedi Egyetem kiadó társintézmények KISZ Bizottságainak támogatásával pályázatot ír ki. Pályázni lehet vers és novella műfajokban Szegeden tanuló egyetemi és főiskolai hallgatóknak. A pályázónak legalább öt verset kell beküldenie, a prózai szövegek terjedelme maximum tizenöt gépelt oldal lehet. A pályázatokat jellegével kell beadni, egy lezárt borítékban a szerző nevét, intézményét, szakpárját és lakcímét tartalmazó melléklettel együtt.

A pályázat beküldési határideje: 1987. október 30., helye: a Szegedi Egyetem szerkesztősége, Szeged, Dugonics tér 12. A borítékon szerepeljen az is, hogy pályázati anyagról van szó. A pályázatot bíráló bizottság tagjai: Illa Mihály, a bölcsészkar docense, Annus József író, a Tiszalaj volt főszerkesztő-helyettese és Baka István költő, a Kincskereső szerkesztője. A pályázat díjazása: mindkét műfajban három díjat ad ki a bírálóbizottság: az I. díj 1500, a II. díj 1000, a III. díj 500 Ft. A pályázat kiírói fenntartják a jogot arra, hogy díjakat tartásnak vissza, illetve osszanak meg.

halt meg, a „létezés nullpontja” következett be.

Az *Anyasírató* című novellában a történelem (a világháborúk, a felszabadulás utáni évek) egy asszony és egy róka összefonódott sorában követhető végig. Kettejük pillantása már a vadat elejtő vadászaton találkozott, s a rókából készített boa, majd mellény, illetve muff elválaszthatatlan az asszonytól. A végül megtört nő is ugyanazt érezte, mint a róka, mikor elejtették: „A szájában rohadt répaíz...”

A kötet címadó novellája zárja a prózai részt. Ebben már nincs szó történelemtől, életrajzi vonatkozásokról, sokkal inkább látomás ez a mű, mely az idegen utazását jeleníti meg egy másik világban. Az elbeszélés magába sűríti az eddig föl-fölbukkanó motívumokat, témákat: Szűz Mária, Jézus alakját, a predestináció és a halál-tematikát. Az atmoszféra, a táj elvarázsoltága, a szimbolika igazi Mészöly-műre vall.

A kötet záródarabjaként olvasható *Elégia* távolabb áll a novelláktól — ahogy az első rövidke írás is —, filozófiai mélységű töprengés, amely elkülönül az epikus történetektől, az elbeszélések egyes részleteinek bölcselkedése azonban rokonítható a költeménnyel. (Ilyen novellák például a *Fakó foszlányok nagy esők évadján*, az *Ahol a macskák élnek* és a *Merre a csillag jár*.)

A műalkotások teremtett világát, hangulatát, a költői képeket, az egymásra épülő történeteket, a motívumok szimbolikáját a köznapi nyelvvel lehetetlen visszaadni: e novellákat magunkévá kell tenni.

KONDASZ KATALIN

Mészöly Miklós: Merre a csillag jár

az „együtt-halás”, a „meghívott halál”: mind olyan mélységekig visz el, mely fölött nem lehet átsiklani, csak megjárni azt. S ami a halál-tematika fölé emelkedik: a Megváltó halála, amely motívumok egész sorában van jelen az elbeszélésekben. A megváltás mítosza él, s vele együtt a szenvedő, a halállal szembenező ember is, de megnyugtató megoldás nincs, a viaskodás megmarad: „A kérdés persze az, hogy Jézus csakugyan feltámadt-e, vagy csupán kétezer éves áttejtésről és terápiáról van szó”. A lét kérdéseit tovább kutatva Isten lényé is fölmerül: *Műhely, hol mindennek gondja egy kenyérre kenetik, Isten tenyerén vagyunk, Isten szándokában vagyunk, de szabad akarataink szerint választhatjuk meg természetünk korlátait.* A látszólagos ellentmondást a predestináció oldja föl: valójában nincs teljesen szabad akarat, az ember életét, cselekedeteit mindig befolyásolja valami külső tényező, valami által irányított bizonyos mértékig.

Jézus, Szűz Mária alakja mellett az állatok szerepeltetése is értékhordozó szerepet tölt be, s emellett az emberi sorsok tükröződnek bennük: ugyanúgy meghurcoltatnak, megöltetnek. Jelképes kifejezése: „... a csontok itt áruklódó módon keverednek egymással, emberé, állaté.” A pozitív és negatív értékekkel teli világ ellenképeként jelenik meg a kötetnyitó *Kékaötét hegyek, távol című elbeszélés* ember nélküli földje. A miniatűr írásmű formailag és tematikailag is elkülönül a

többi novellától: rövidegében és történetnélküliségében fogva. A *kiegért fű* vidékén három pici hercegnő utazik keresztül, akik elsíratják ezt a földet, „*ahol nem kel fel a nap, nem gyullad ki csillag.*” S amint továbbutaznak, kezdődhet a múltidézés az elkövetkezendő, ciklusokba rendezett novellákban.

A *Fakó foszlányok nagy esők évadján* című írásmű a kurucokba vezet az olvasót. A *Generálók és Gubernátorok* anekdotikus történeteknek égbekiáltó ellentétét képezi a kurucok kínzásának, kivégzéseinek leírása. *Bartina* *Bartina*, kuruc kémlelő filozofálása az anyag mozgatójáról, a zuhanó anyagáról, Istenről, a szabad akaratról, a halálról: jellemző Mészöly-témák.

A *Magyar novella* életrajzi és történelmi ihlettségű. Az elátkozott család sorsa: az egész magyar népe is. Az elmesélt történetek különböző korokban játszódnak, ennek megfelelően több időskörfut a cselekmény: a Bácskából a XVIII. században elköltözött ősök, az elbeszélő gyermekkora és az 1940-es években játszódó történet alkotják a fő vonulatokat. Ismét súlyozott téma a halál: a bölcsőben meghalt csecsemő, aki mellé a *szögvasakkal telekalapált keresztet* tették, a Megváltó születésének és halálának egybecsúsztatott szimbóluma.

A *Ló-regény* című elbeszélés alapmotívuma a vágó-

hidavatásra várakozó, az örökkévalóságba vesző lovak alakja. Az állatok sorsának bemutatása keretszerűen fogja közre az anekdotikus történeteket: a bevezetés a hajón történő löszállítás humanitását fejezi ki, a befejezés pedig a hajót vontató lovakkal való kegyetlen bánásmódot írja le. Az ezt fölvaltó korszak a vasút kora, de valójában az emberek magatartása, a közhangulat nem változik meg: a *szenvedés történelme* folytatódik.

A következő novellaciklus első darabja a *Térkép Aliscáról* című írás, mely a múlt tükrében mutatja be Szekszárdot, az író szülővárosát. A rómaiaktól (ők nevezték Aliscának a várost) kezdve, IV. Bélán át egészen a *tanok koráig* vezet a történelmi időt egy-egy nagy esemény fölillantásával.

Az ezt követő novellának már a címe is mutatja, hogy ismét a múltba vezetettünk: *Anno (Albumkép a régi időkből)*. Buda ostroma után tizenkét évvel egy apáca vajjudik a romok között (1698-ban), és emlékezik: a gyermekkorára (csodálatos módon már akkor terhesnek lehetett vélni!), egy boszorkányegítésre. Alakjában az ártatlanság és a bűn egyesül, ami szintén jellegzetes Mészöly-motívum.

A *Lesiklás* című novella emlékezés és föl-készülés a halálra. Itt is az idősíkok egymás mellett futtatásából áll össze az elbeszélés: a